

Pensadors dins l'armari

Començaré, sense que haja de servir de precedent, amb una citació una mica llarga: "L'anomenat home d'esperit es consumeix en una obra que, segons creu, farà època, i al final només s'ha posat en ridícul, siga Schopenhauer o Nietzsche, és indiferent, siga Kleist o Voltaire, veiem un ser humà commovedor, que va abusar del seu cap i, al final, es va reduir ell mateix a l'absurd. Que ha estat envestit i superat per la Història. Hem tancat els grans pensadors en els nostres armaris de llibres, des dels quals, condemnats per sempre a la ridícula, ens miren fixament... Dia i nit escolte els laments dels grans pensadors, que hem tancat en els nostres armaris de llibres, aquests ridículs grans de l'esperit com caps reduïts darrere dels vidres". Passa fulla, i continua encara, vostès perdonen: "Perquè en els nostres armaris de llibres s'ofeguen, aquesta és la veritat. Les nostres biblioteques són, per dir-ho així, establiments penitenciaris, en els quals hem tancat els nostres grans de l'esperit, Kant, com és natural, en una cel.la individual, com Nietzsche, com Schopenhauer, com Pascal, com Voltaire, com Montaigne, tots els molt grans en cel.la individual, tots els altres en cel.la col.lectives, però tots per sempre més, estimat amic, tots fins el final dels temps i per l'eternitat, aquesta és la veritat".

Efectivament, aquesta és la veritat. Tot això apareix en una novel.la fascinant —que és on apareixen les grans veritats— de Thomas Bernhard, *Der Untergeher*, que en castellà porta com a títol *El malogrado* (no sé si n'hi ha versió catalana), però que igual podien haver traduït com "el qui s'enfonsa", "el naufragat", o alguna cosa així com "el fracassat", potser. Thomas Bernhard era un autor cruel, amb ell mateix, amb el seu país d'Àustria sobretot, i amb tota la societat i el món en general. Però no gratuïtament cruel:

no més cruel que la realitat de les coses. I és cruelment cert que els *grans pensadors*, cabotetes reduïdes i assecades, especímens conservats en flascons d'èter, ens miren morts des dels armaris. Els grans llibres del pensament, de la filosofia, de les *ciències de l'esperit*, es continuen reeditant, una vegada i una altra, això és cert. Sovint en col.leccions de luxe, o en sèries més a l'abast i convenientment subvencionades. Algú, per seguir una vella inèrcia i per descàrrec de consciència, els compra i els deixa en un prestatge; a les biblioteques públiques són fàcils de trobar. Molt bé. Però llegir-los, no els llegeix ningú. I menys encara llegir-los només per ganes i per gust.

Vejam: ¿quants de vostès llegeixen amb ganes i amb gust regularment —o si més no alguna vegada, alguna nit excepcional, algun diumenge avorrit— Aristòtil o Plató, posem per cas? No parle dels llatins, perquè han desaparegut del panorama: demanar-se si algú llegeix Ciceró, que almenys escrivia bé, o Sèneca, que era un pesat i escrivia malament, és ja una pregunta sense sentit. I els pensadors i filòsofs medievals —Abelard, Maimònides, Tomàs d'Aquino, Lull, qui siga— ¿els llegeixen vostès algun dissabte a la tarda? Montaigne, encara l'hem llegit Joan Fuster i jo mateix. Però Pascal, Descartes, Spinoza, Vico, Montesquieu, crien pols a les biblioteques públiques i privades. I més encara els filòsofs alemanys: llegir Kant o Hegel és ja una activitat tan esotèrica —més esotèrica— que llegir el Mahabarata o els textos de Confuci. I tant com aquests, els fundadors de la sociologia, Comte o Max Weber o qui siga. Abans encara llegíem Marx, ara ni això.

Sí que llegeix algú el producte de tan grans cervells: els especialistes que s'hi

dediquen, i els estudiants quan els hi obliguen per aprovar l'assignatura. Jo em referia al públic en general: d'aquests, dels lectors normals i corrents, dels consumidors habituals de cultura, ningú, o només algun aficionat molt especial. De vegades ve alguna moda, com la de llegir Nietzsche, i passa ràpidament. Mentrestant, els anys també passen, i els pensadors continuen a l'armari.

Ara no em diguen que això mateix s'esdevé amb tot producte de la història de la cultura. No és igual. La gent continua acudint per milions a contemplar piràmides i escultures egípcies, estàtues gregues i temples romans, catedrals, pintura de totes les èpoques. Continuen acudint als concerts de Bach i de Händel, de Monteverdi, de Mozart, Beethoven o qualsevol músic de la història, i fins i tot augmenta espectacularment l'afició a la música gregoriana. I hom posa en escena sense parar Shakespeare, Calderón o Molière, amb assistència constant d'un públic que no pensa que per ser antics han deixat de ser interessants.. I Joanot Martorell, Cervantes, Poe, Dickens, Flaubert, Tolstoi, i tota la resta, continuen tenint lectors —no tan sols compradors— en massa, lectors amb ganes i amb gust.

La moral d'aquesta història és precisament que *passen* (passen de moda, d'interès, i fins i tot de sentit) aquelles obres que pretenien *no passar mai*, les que pretenien *fer època* i durar com a pensament perenne per a totes les èpoques. I que *dura* i no passa allò que podia semblar ocasional i efímer: una escultura, un quadre, un poema, una novel.la, una peça de teatre, un concert de piano. Una paradoxa reconfortant. Excepte per als *pensadors*, és clar. Sobretot per als pensadors professionals.